

**Schoolondersteuningsprofielen
Plein013
2016**

De Vlinderakker

Rapport audit

School-Ondersteuningsprofiel IVO

Naam onderwijsvoorziening: De Vlinderakker (voorheen: St. Antonius)

Datum bezoek: 8 december 2015

In opdracht van: Plein013

Rapporteur: Irma Miedema

Sardes, Utrecht

December 2015

Inleiding

Uw school¹ biedt ondersteuning aan leerlingen die speciale onderwijsbehoeften hebben. Wanneer uw school tegen haar grenzen aanloopt, is er de mogelijkheid om de leerling en zijn of haar ouders² te verwijzen naar een andere school, bijvoorbeeld een school voor speciaal (basis)onderwijs.

Scholen verschillen in de ondersteuning die zij (kunnen) bieden. Uit verwijsgedrag van scholen bijvoorbeeld blijkt dit heel duidelijk: een leerling waarbij de ene school tegen de grenzen van haar ondersteuning aanloopt, kan op een andere school zonder al te veel inspanning passend onderwijs krijgen. Soms is de reden makkelijk aanwijsbaar: een school in een gebouw met veel trappen en weinig ruimte is niet zomaar passend voor een leerling in een rolstoel. Maar meestal is het lastiger om aan te geven wanneer een leerling niet, en wanneer wel, op de school terecht kan.

Zowel voor de school zelf, als voor ouders en voor de bovenschoolse organisatie die het bovenschoolse netwerk van ondersteuningsvoorzieningen inricht (schoolbestuur, samenwerkingsverband po Plein013, regionaal netwerk Passend Onderwijs), is het van belang te weten waar de school staat voor wat betreft de ondersteuning en wat mogelijkheden zijn om de ondersteuning te versterken en eventueel uit te breiden.

Uw school maakt onderdeel uit van samenwerkingsverband Plein013. Van alle scholen van dit samenwerkingsverband is in najaar 2013 het ondersteuningsprofiel in kaart gebracht. We brengen de profielen nu, in 2015, opnieuw in kaart, op een vergelijkbare manier als in 2013. De inhoud van de rapportage is iets uitgebreid, en wat anders geordend dan de rapportage in 2013. Wij hopen hiermee de informatie nog beter leesbaar aan te bieden, zonder de vergelijkbaarheid met 2013 te verliezen.

Om het schoolprofiel in kaart te brengen verzamelden wij informatie op vijf domeinen:

1. de *diversiteit* van de leerlingenpopulatie van de school
2. de *ruimte voor verschillen* tussen leerlingen, die de manier van onderwijs geven op de school biedt
3. de beschikbaarheid van *extra voorzieningen* bij de school op de volgende vijf 'velden':
  - a. extra handen / omvang van de klassen
  - b. speciale onderwijsmaterialen
  - c. mogelijkheden van de ruimtelijke omgeving
  - d. expertise (teamexpertise en individuele expertise van leerkrachten/medewerkers)
  - e. samenwerking met (zorg)instanties buiten het onderwijs
4. de *borging* van de extra ondersteuning voor leerlingen in de organisatie van het onderwijs
5. de intensiteit en omvang van de *samenwerking* met anderen binnen het samenwerkingsverband Plein013, en in het bredere onderwijsveld

In termen van vraag en aanbod zou het eerste domein, de leerlingenpopulatie, gekarakteriseerd kunnen worden als de vraag. Aan die vraag komt de school tegemoet met haar aanbod, gekarakteriseerd op de domeinen 2 t/m 5.

Binnen het aanbod van de school heeft het tweede domein een andere status dan de domeinen 3, 4 en 5. De ruimte die de manier van onderwijsgeven biedt voor de verschillende onderwijsbehoeften (domein 2) vormt de basis van de mogelijkheden die de school kan bieden. Bijvoorbeeld inzet van extra voorzieningen (domein 3) heeft minder zin wanneer de school in haar manier van lesgeven heel beperkt om kan gaan met verschillen. Omdat het tweede domein een belangrijk aspect van het profiel is nemen we een korte toelichting op (zie kader).

---

¹ Waar in dit rapport kortheidshalve staat 'school', wordt steeds bedoeld 'school of arrangement', waarbij een arrangement kan zijn een s(b)o, een talentklas of een andere vorm van door het swv georganiseerde ondersteuning.

² Waar in dit rapport kortheidshalve staat 'ouders' wordt steeds bedoeld 'ouders of verzorgers'.

Toelichting op de ruimte voor verschillen in de manier van onderwijs bieden

De ruimte die onderwijs biedt aan verschillen tussen leerlingen wordt in belangrijke mate bepaald door het onderwijsconcept van de school. Meer specifiek: door de mate waarin de lesstof dan wel de individuele onderwijsbehoefte van de leerling uitgangspunt van het lesprogramma is. Dit kan worden gezien als een dimensie die loopt van methode-gestuurd naar leerling-gestuurd.

Aan het ene uiterste van die dimensie staan de scholen die bijna de volledige lestijd de methode als leidraad hanteren. Leerlingen die onvoldoende uit de weg kunnen met de standaardmethode krijgen herhalingsstof, extra instructie of verdiepingsstof – zoals die binnen de methode is gegeven. Het gemiddelde niveau en tempo van de standaardmethode is maatgevend. Scholen die dit concept welbewust hanteren zijn vaak van opvatting dat 'een leerling bij de groep houden' betekent dat de leerkracht zijn of haar uiterste best doet om de zwakkere leerling voor wat betreft zijn of haar prestaties zoveel mogelijk bij de gemiddelde groep aan te laten haken.

Het andere uiteinde van de dimensie wordt bezet door scholen die hun onderwijsconcept afstemmen op de leerlingen die op dat moment de klas vormen. De start ligt bij de individuele onderwijsbehoeften van leerlingen met hun individuele ontwikkelings- en leerlijnen. Het overzicht van die lijnen in de groep geeft mogelijkheid tot het bundelen van de leerlijnen waar deze (bijna) samenvallen. De instructieplanning wordt afgestemd op deze gebundelde leerlijnen. De werkvormen in de groep zijn vaak heterogeen, waardoor 'een leerling bij de groep houden' hier een gelijke betekenis heeft voor elke leerling. Bij een dergelijk concept worden veelal ook standaardmethoden en methode-gebonden toetsen gebruikt, maar dan als middel zonder dat zij direct het didactisch en pedagogisch handelen sturen.

Alle scholen hebben te maken met verschillen tussen kinderen. Relevant voor Passend Onderwijs zijn verschillen tussen leerlingen op het gebied van:

- leercompetenties
- leerstijlen
- gedragscompetenties
- gedragsstijlen
- culturele achtergronden
- gezinsachtergronden

Van een extra vergroting van de range van onderwijsbehoeften in een klas is sprake bij combinatieklassen.

Leerkrachten op scholen die vooral methode-gestuurd werken, rekken naarmate er meer verschillende kinderen in hun klas zitten, de mogelijkheden van hun onderwijsaanbod steeds verder op.

Manieren om binnen het methode-gestuurde concept onderwijs te bieden aan leerlingen met verschillende onderwijsbehoeften zijn o.a.:

- het groeperen van handelingsplannen;
- het werken in niveaugroepen;
- zelfstandig werken;
- vergroting van de expertise van de leerkracht;
- incidentele toepassing van vormen van leren in heterogene groepen;
- de keuze van methodes die heel veel ruimte bieden voor gedifferentieerd werken.

Omdat het uitgangspunt van de les bepaald is door de centrale aanpak van de methode, betekent elke nieuwe onderwijsbehoefte een extra aanpassing bij die aanpak. Wanneer veel aanpassingen nodig zijn, beleeft de leerkracht dit vaak als een stapeling van taken, en daarmee als een toenemende belasting. Soms uit zich dit door de behoefte van de leerkracht aan steeds meer orde en rust in de klas, om de controle te kunnen houden over alle verschillende activiteiten die gelijktijdig plaatsvinden. Met het toenemen van de organisatorische belasting van de leerkracht, blijft er minder tijd en energie over voor het ter plekke inspelen op specifieke behoeften van leerlingen op het moment dat die zich aandienen.

Het methode-gestuurde onderwijsconcept is begrensd in haar capaciteit om kinderen met andere onderwijsbehoeften op te nemen.

De informatie voor dit school-ondersteuningsprofiel is verzameld door middel van

- een beperkt documentatie-onderzoek (organisatie en kengetallen school)
- een interview met sleutelfiguren uit de school (minimaal de directeur, een intern begeleider, een leerkracht en een ouder) - aanwezig waren: *Colette Meulemans (ouder van een leerling in groep 5, lid werkgroep IKC)*, *Lonneke Huls (directeur)*, *Jolanda Aarts (leerkracht groep 5-6)*, en *Sjané Hesselmans (intern begeleider)*.
- observaties bij lessen in elk van de vier combinatieklassen.
- een teamgesprek - aanwezig was (vrijwel) het hele team.

Het interview en de observaties richtten zich vooral op *de stand van zaken*, op hoe in de praktijk van nu de lessen gegeven worden, en wat de mogelijkheden zijn voor leerlingen die een ongewone ondersteuningsbehoefte hebben.

Het teamgesprek is gevoerd aan de hand van een aantal stellingen en uitspraken. De focus van het gesprek ligt bij de *opvattingen en ambities* van de gespreksdeelnemers als het gaat om het bieden van onderwijs aan leerlingen met een verschillende onderwijsbehoefte.

Het beeld van de stand van zaken (interview en observaties) en de opvattingen en ambities (teamgesprek) vullen elkaar aan.

De profielsamenvatting die hierna volgt geeft een overzicht over alle opbrengsten, samengevat door de rapporteur in een weging ten opzichte van andere scholen van dezelfde schoolsoort. Waar mogelijk is de vergelijking gemaakt met het gemiddelde van de Nederlandse scholen zoals die uit statistisch overzicht en onderzoek bekend is. In aanvulling daarop profileren wij de school op basis van onze ervaring met audits op honderden scholen. Vanuit het streven om de betrouwbaarheid van de profilering zo hoog mogelijk te stellen, is de profilering bovendien getoetst aan onderling afstemming tussen de auditoren die de scholen van Plein013 bezochten.

Na de profielsamenvatting staat in de *bijlage: opbrengsten interview* de belangrijkste informatie zoals die is aangereikt door de geïnterviewden, aangevuld met informatie uit het dataformulier.

Beide onderdelen, de *profielsamenvatting* en de *opbrengsten interview*, volgen de indeling in de vijf domeinen, zodat u de informatie eenvoudig aan elkaar kunt koppelen.

Wij wijzen er op dat de informatieverzameling veelzijdig en uitgebreid is geweest, maar niet alle informatie van alle leerkrachten betrof, en bovendien beperkt is door het karakter van een momentopname.

Profielsamenvatting: positie van de school, grenzen en groeimogelijkheden

De Vlinderakker (eerdere naam St. Antonius) is een dorpsschool in Biest-Houtakker. Het is de enige school: alle kinderen uit het dorp – op een enkele uitzondering na - zitten op De Vlinderakker. Er gaan geen kinderen uit Biest-Houtakker naar het speciaal (basis)onderwijs.

Het huidige, nieuwe schoolgebouw biedt ook plaats aan de kinderopvang: de samenwerking naar een integraal kind centrum (IKC) is in ontwikkeling.

De lokalen voor de vier combinatieklassen van de kleine school (108 leerlingen) liggen rond een centrale ruimte, het leerplein. De school heeft een vriendelijke, lichte, en open uitstraling.

Net als bij het schoolbezoek twee jaar geleden staat het team van De Vlinderakker open voor de uitdagingen die nieuwe ontwikkelingen kunnen bieden. De invoering van Passend Onderwijs heeft geen gevolgen voor de leerlingenpopulatie: De Vlinderakker was en is er voor de leerlingen uit het dorp. De blik van de school richt zich nu ook op de iets wijdere omgeving rond het dorp om misschien meer leerlingen te kunnen trekken.

De ruimte voor verschillen die de school biedt, wordt in toenemende mate ondersteund door bijpassende onderwijsvormen. Twee jaar geleden werd de ruimte voor verschillen nog vooral gedragen door de houding en de inzet van het team – zonder sterke basis in het onderwijsconcept.

Typerend voor de opvattingen en ambities van het team is misschien wel de bespreking in het team van de stelling *‘door Passend Onderwijs krijgt de ‘gewone’ leerling te weinig aandacht’*. De teamleden waren het hier overwegend niet mee eens, en namen stelling voor het tegendeel: *‘Wij zijn steeds beter gaan kijken wat elk kind nodig heeft, dus misschien is er juist wel méér aandacht voor de gewone leerling door Passend Onderwijs.’*

Domein 1: Diversiteit van de leerlingenpopulatie

Domein 1. Kijkend naar de bevroegde aspecten van *de leerlingenpopulatie* is de populatie van de school ten opzichte van ten opzichte van andere scholen in Nederland

- ☒ meer homogeen
- ☐ vergelijkbaar
- ☐ meer heterogeen

Domein 2: Ruimte voor verschillen

In het volgende schema wordt het onderwijsconcept van De Vlinderakker weergegeven in de relatie tussen de mate waarin de lesmethode sturend is en de mate waarin diversiteit van leerlingen opgevangen kan worden.

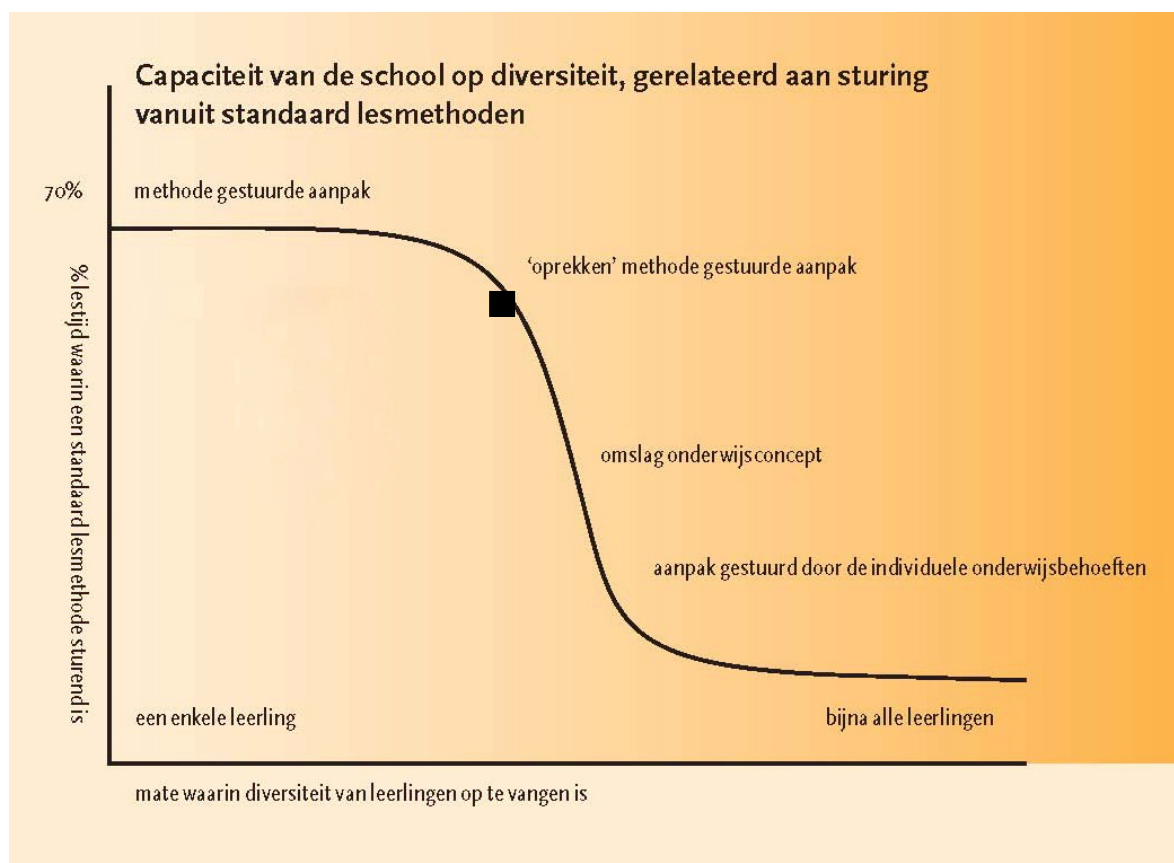
De gebogen lijn geeft van links naar rechts een mogelijk model van de ontwikkeling van een onderwijsconcept, startend bij het leerstofjaarklassensysteem met een strakke hantering van standaardmethoden. Via het oprekken van de methode-gestuurde aanpak toont het model een omslag in de aanpak naar het starten van de lesinhoud bij de individuele onderwijsbehoeften van de leerlingen in de klas.

Let wel: de richting van links naar rechts geeft alleen een wenselijke richting aan wanneer:

- De school meer ruimte wil bieden aan de bestaande diversiteit onder de leerlingen.
- De school meer leerlingen met speciale onderwijsbehoeften onderwijs wil kunnen bieden.
- De leerlingenpopulatie van de school steeds meer divers wordt.

Scholen bevinden zich ergens op de gebogen lijn.

De Vlinderakker bevindt zich op positie ■

Domein 2. De antwoorden op de vragen over de manier van onderwijzen en het *omgaan met verschillen* geven het beeld van een school die

---

- ☐ basisondersteuning biedt aan leerlingen (passend bij een netwerkschool)
- ☒ enige extra ruimte biedt voor verschillen tussen leerlingen (passend bij een netwerkschool plus)
- ☒ veel extra ruimte biedt voor verschillen tussen leerlingen (passend bij een smalle ondersteuningsschool)
  - ☐ mede door een duidelijke aanpak, gedragen door het volledige team (passend bij een brede ondersteuningsschool)

Domein 3: De vijf velden van voorzieningen

Domein 3. De school heeft meer dan de fundamentele *voorzieningen* voor wat betreft

---

- ☒ extra 'handen' in de klas
- ☐ onderwijsmaterialen
- ☒ de ruimtelijke omgeving
- ☒ specialistische expertise
- ☐ contacten met externe relaties

Deze beschikbaarheid van voorzieningen past bij een smalle ondersteuningsschool

Domein 4: Borging

Domein 4. De borging in de organisatie van de extra ondersteuning voor leerlingen gebeurt

---

- ☒ op alle gevraagde aspecten overwegend planmatig (passend bij een smalle ondersteuningsschool, een brede ondersteuningsschool en een inclusieve school)
- ☐ op de meeste gevraagde aspecten planmatig, op enkele niet (passend bij een netwerkschool plus)
- ☐ op enkele gevraagde aspecten planmatig, op de meeste niet (passend bij een netwerkschool)
- ☐ op geen enkele van de gevraagde aspecten planmatig

Domein 5: Samenwerking binnen het onderwijs

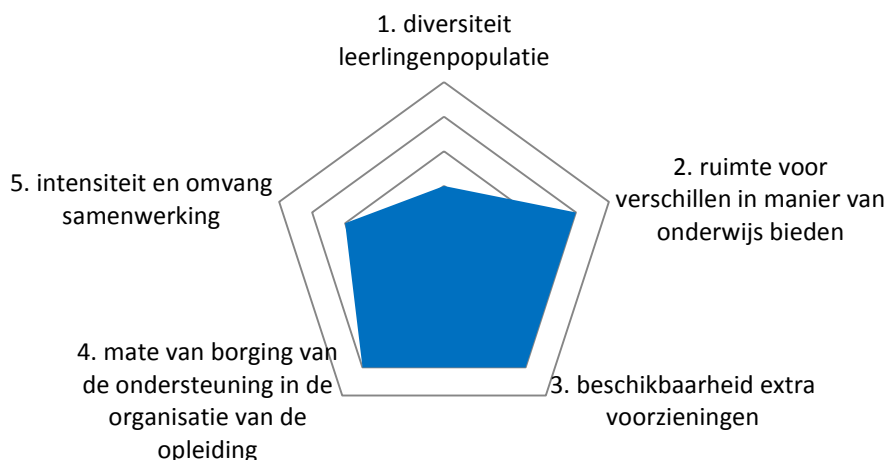
Domein 5. De samenwerking met onderwijspartners binnen en buiten Plein013 is

---

- ☐ intensief, in een stevig netwerk met veel partners (passend bij een brede ondersteuningsschool en een inclusieve school)
- ☐ intensief met enkele partners, beperkt met andere (passend bij een smalle ondersteuningsschool)
- ☒ matig intensief met enkele partners, beperkt met andere (passend bij een netwerkschool plus)
- ☐ beperkt (passend bij een netwerkschool)

Het ondersteuningsprofiel in één oogopslag

Over het geheel genomen is De Vlinderakker te karakteriseren als een **smalle ondersteuningsschool**.

Er zijn verbanden tussen de vijf onderdelen van het ondersteuningsprofiel. De diversiteit van de leerlingenpopulatie(1) zegt iets over de noodzaak van omgaan met verschillen (2). De effectiviteit van extra voorzieningen (3) hangt samen met het onderwijsconcept (2). Enzovoort.

Elk van de vijf onderdelen van het profiel is weergegeven op een vijfpuntschaal in een van de punten van bovenstaande vijfhoek: van beperkt (dicht bij het centrum van de vijfhoek) tot ruim (aan de buitenrand van de vijfhoek). Deze visualisatie is bedoeld als 'radar' voor opvallende kenmerken van het profiel; er is geen 'wenselijke' vorm.

Dit profiel geeft een beeld van de situatie op basis van documenten, het interview, de waarnemingen tijdens de observaties, en de informatie die bij het teamgesprek naar boven kwam.

Een korte toelichting, per domein, op de plaatsing in de grafiek vullen wij voor domein 2 tot en met 5 aan met een suggestie voor verdere ontwikkeling, voor *het geval dat* verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is. Dit laatste zeggen wij met nadruk, wij hebben geen opvatting over die wenselijkheid.

1. Over de diversiteit van de leerlingenpopulatie.
Hierbij kijken wij naar een combinatie van achtergrondkenmerken van leerlingen, en kenmerken van leren en gedrag.

Toelichting op de profilering:

Op vrijwel alle in het interview bevroagde aspecten kenmerkt de leerlingenpopulatie zich als meer homogeen dan gemiddeld. Er zijn slechts 2 leerlingen met een 'gewicht' (van 0,3). Voor 1 leerling is een ontwikkelingsperspectief opgesteld. Voor geen enkele leerling is een arrangement van Plein013 ingeschakeld. Er zijn de afgelopen vier jaar geen kinderen verwezen naar het sbo of so. Het aantal zittenblijvers in de afgelopen vier jaar is beperkt (chronologisch 1,1, 2, en 0 per schooljaar). Het valt op dat twee jaar geleden de profilering op dit punt anders was: vergelijkbaar met gemiddeld in Nederland. Toen is dat gedaan vooral op grond van het grote aantal leerlingen met rugzakjes. Het is niet duidelijk of dit verschil een daadwerkelijk verschil in de leerlingenpopulatie weergeeft – of dat het een resultaat is van andere procedures.

2. Over de ruimte voor verschillen binnen het onderwijsconcept.
Dit gaat over de manier van lesgeven in de groep. Belangrijk zijn onder meer de wijze waarop de les is ingericht, de diversiteit in het lesmateriaal, en de mate van dialoog of interactie tussen leerkracht en leerling, en tussen leerlingen onderling.

Toelichting op de profilering:

De basis van het onderwijs op De Vlinderakker ligt nog steeds in een methode-gestuurde aanpak. Echter, in toenemende mate zijn de voorwaarden aanwezig om het onderwijs flexibel vorm te geven, met gebruik van lesmethoden als middel in plaats van als sturing. Een belangrijke voorwaarde hiervoor is bijvoorbeeld het beheersen van de kerndoelen en leerlijnen, en dit is een actueel onderwerp van gesprek binnen het team. Een andere voorwaarde is dat de teamleden in staat zijn maatwerk te leveren – en ook op dit punt staat het team stevig.

De methode-sturing is zeker nog te zien bij De Vlinderakker. Om aan de onderwijsbehoeften van leerlingen tegemoet te komen zet het team een aantal flexibele werkvormen in, met als belangrijkste het zelfstandig werken en coöperatieve werkvormen. Er is aandacht voor zelfsturing door de leerling.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

De Vlinderakker rekt de mogelijkheden tot flexibilisering met behoud van methodesturing al sterk op. Een verdere ontwikkeling voor De Vlinderakker op dit domein betekent bijna onvermijdelijk dat het primaat niet langer ligt bij de methoden, maar komt te liggen bij de onderwijsbehoeften van de (groep) leerlingen. Een eerste suggestie richt zich op de *voorwaarden*: om de methode als sturing los te laten moet de sturing op de kerndoelen door de leerkrachten zelf overgenomen worden. Om niet alleen bij de lesvoorbereiding, maar ook tijdens het lesgeven flexibel om te kunnen gaan met het lesaanbod lijkt parate kennis van de kerndoelen nodig. Een tweede suggestie gaat over het expliciteren van de onderwijsvorm bij de Vlinderakker: het met het team (en ouders) bepalen van wat de gewenste onderwijsvorm is. Er zit een zekere spanning tussen onderwijsvisies die uitgaan van zoveel mogelijk zelfstandig leren, en onderwijsvisies die uitgaan van het primaat van sociaal-leren. En er zit enige spanning tussen de opvattingen van het team (teamgesprek) over de wenselijkheid van heterogeniteit in de groep waarin een leerling leert, en de indelingen die de school in praktijk hanteert wanneer zij de leerlingen splitst (in homogene niveaugroepen).

Een verdere ontwikkeling op dit domein vraagt om een omslag in denken en werken. Een omslag is nooit heel makkelijk te realiseren. En voor De Vlinderakker bestaat er geen noodzaak om een dergelijke omslag te maken: de leerlingen die op De Vlinderakker naar school gaan stellen – over het geheel genomen en in vergelijking met andere scholen - geen bijzonder hoge eisen aan de flexibiliteit van het onderwijs. De motivatie om toch een verdere ontwikkeling in te zetten zou dus vooral moeten komen uit de intrinsieke motivatie van het team – bijvoorbeeld om nog beter recht te doen aan de verschillen tussen 'gewone' leerlingen.

3. Over de beschikbaarheid van extra voorzieningen.

Extra voorzieningen zijn: extra 'handen' in de klas (of klassenverkleining), extra onderwijsmaterialen, extra mogelijkheden in de ruimtelijke omgeving, specialistische expertise, en samenwerking met instanties buiten het onderwijs.

Toelichting op de profilering:

De ruime voorziening aan extra handen waarover de school beschikt komt vooral van de extra leerkracht op het leerplein, en de onderwijsassistent. Opvallend is dat er geen sprake meer is van het grote aantal stagiaires van twee jaar geleden.

Het gebouw biedt veel mogelijkheden voor verschillende (aangepaste) onderwijsvormen, en voor ondersteuning en verzorging.

Tot slot geeft de school aan snel te kunnen beschikken over een diversiteit aan expertise.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

Een voor de hand liggende suggestie lijkt het verder uitbouwen van de samenwerking in en rond het dorp, onder meer met de kinderopvang – en daarbij ook gebruik te maken van de mogelijkheden die het nieuwe schoolgebouw biedt. Daarbij zou er ook aandacht kunnen zijn voor het gebruik van de buitenruimten (het schoolplein – en in ruimere zin de groene omgeving van het dorp) niet alleen voor zaakvakken of bewegingsonderwijs, maar ook bij de lessen rond rekenen en taal.

4. Borging van de ondersteuning in de organisatie van de school.
Van stevige borging is sprake wanneer er beleid, leerlingvolgsystemen, procedures en afspraken zijn, die voor alle betrokkenen helder zijn en door alle teamleden worden toegepast. Een heldere, consistent toegepaste taakverdeling is onderdeel van de borging.

Toelichting op de profilering:

De borging van de ondersteuning is bij De Vlinderakker op bijna alle gevraagde aspecten stevig. Opvallend is dat het team niet alleen met groepsplannen op didactiek werkt, maar ook met groepsplannen op gedrag.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

De borging van de ondersteuning in de afstemming en samenwerking met ouders zou versterkt kunnen worden. Door ouders niet alleen te informeren, maar van begin af aan als partner bij het bereiken van de doelen voor het kind te betrekken, kan de ondersteuning van de leerling verankerd worden in zowel de schoolse als de thuissituatie.

5. Over de intensiteit en omvang van de samenwerking.
Gekeken wordt naar de mate waarin de begeleiding van de leerling binnen het onderwijs wordt afgestemd met die van de verschillende partners buiten het onderwijs.

Toelichting op de profilering:

De samenwerking met alle onderwijspartners waar naar gevraagd is, is vergelijkbaar met wat bij de meeste scholen gezien wordt. Er zijn op dit domein geen bijzonderheden te vermelden voor De Vlinderakker.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

Het team zou baat kunnen hebben bij verdere samenwerking op twee fronten: om heel gericht kennis en ervaring rond bijzondere ondersteuning te vinden, en om steeds meer beelden te krijgen van mogelijke andere onderwijsvormen. Het eerste wordt al nagestreefd in de bestaande netwerken en overleggen; deze bestaande vormen van samenwerking zouden misschien nog sterker benut kunnen worden. Voor het tweede – beelden van andere onderwijsvormen – zou het team op bezoek kunnen gaan bij scholen die een duidelijk andere inrichting van het onderwijs hebben – binnen of buiten de regio. Dit zou met name interessant kunnen zijn wanneer het team een ontwikkeling nastreeft op het tweede domein.

Samenvatting opvattingen en ambities van het team gericht op het omgaan met leerlingen die een speciale ondersteuningsbehoefte hebben:

In de inleiding is al gerefereerd aan de stellingname van het team: er is een overwegend positieve houding ten opzichte van de doelstellingen van Passend Onderwijs. Het team wil er zijn voor alle kinderen in het dorp, er is geen sprake van een wens tot 'selectie aan de poort'. Omgaan met verschillen zien de meesten als een uitdaging. Op de vraag bijvoorbeeld wat men zou vinden van een toestroom van kinderen uit een AZC (fictief voorbeeld) is de reactie positief: dat lijkt de meerderheid van het team eerder een verrijking voor het dorp en voor de school dan een bedreiging.

Bij dit alles vermelden de teamleden de voorwaarde dat er voldoende voorzieningen zijn ter ondersteuning van het onderwijs (domein 3).

Het team is kritisch op de initiatieven om de school heen waarbij juist scheidslijnen tussen mensen getrokken worden. Voorbeelden zijn het instellen van een plusklas voor leerlingen bij het schoolbestuur De Oude Vrijheid, en de organisatie door de gemeente van bijeenkomsten voor gescheiden ouders. Het team ziet liever inzet van middelen en mensen zonder de verschillende doelgroepen apart te zetten.

Bijlage: Opbrengsten interview De Vlinderakker – 8 december 2015

Domein 1: de diversiteit van de leerlingenpopulatie:

De leerlingen op de school verschillen in hun achtergrond v.w.b.:

- *opleidingsniveau van de ouders, sociaaleconomische achtergrond:*

- ☒ weinig, het opleidingsniveau en de sociaaleconomische achtergrond is over het algemeen
- ☐ laag
- ☒ gemiddeld
- ☐ hoog
- ☐ matig
- ☐ sterk

Het opleidingsniveau van de ouders ligt op gemiddeld tot hoger niveau. Veel ouders forenzen naar steden in de regio, en er zijn nogal wat ouders met kleine eigen bedrijven.

- *thuis taal:*

- ☐ weinig
- ☒ matig
- ☐ sterk

De thuistaal is Nederlands, de variatie zit er vooral in dat in nogal wat gezinnen dialect gesproken wordt. Dit heeft geen effect op het onderwijs.

- *culturele achtergrond*

- ☒ weinig
- ☐ matig
- ☐ sterk

De leerlingen hebben vrijwel allemaal een Nederlandse achtergrond. De Vlinderakker is een echte dorpsschool: kinderen uit Biest-Houtakker gaan hier naar school.

De leerlingen op de school verschillen v.w.b.:

- *niveau van leren*

- ☒ weinig
- ☐ matig
- ☐ sterk

Het niveau van leren ligt rond het gemiddelde voor Nederland. De uitersten v.w.b. niveau komen niet bijzonder veel voor.

- *leerstijlen*

☐	weinig
☐	matig
☒	sterk

De geïnterviewden geven aan dat de constatering dat er veel verschillende leerstijlen zijn misschien wel vooral veroorzaakt wordt doordat er a) combinatieklassen zijn, en b) beter gekeken wordt naar wat individuele leerlingen nodig hebben. Genoemd als voorbeelden van voorkomende leerstijlen worden: voorkeur voor visuele werkvormen, voorkeur voor stapsgewijs werken, en voorkeur voor zelfstandig werken.

Hoeveel leerlingen hebben

- *speciale behoeften in het verwerken van informatie*

☒	weinig (minder dan 20 %)
☐	een matig aantal (20 tot 40 %)
☐	veel (meer dan 40%)

Naar schatting 10 tot 20 procent. In de praktijk is het bij 2 of 3 kinderen per klas nodig om steeds langs te lopen – vanwege deze onderwijsbehoefte.

- *speciale behoeften in het gedrag, in de omgang (begrenzing van het gedrag, stimulering tot activiteit, begrip van de sociale omgang)*

☒	weinig (minder dan 20 %)
☐	een matig aantal (20 tot 40 %)
☐	veel (meer dan 40 %)

Ook bij deze ondersteuningsbehoeften gaat het om 10 tot 20 procent van de leerlingen. Elk van de drie genoemde soorten van ondersteuningsbehoeften komt voor.

Domein 2: de ruimte die de manier van lesgeven biedt voor speciale ondersteuningsbehoeften,

Tijdens het interview is gevraagd de manier van lesgeven te plaatsen op een aantal dimensies.

Karakteriseer het onderwijs op de school op de onderstaande dimensies. Een '1' betekent sterk in de richting van de eerste pool en een '4' sterk in de richting van het tweede uiterste.

	1	2	3	4	
overdragen van kennis	☐	☒	☐	☐	zelf ontdekken ¹
kennis verwerven	☐	☒	☐	☐	werken met kennis ²
klassikaal leren	☐	☒	☐	☐	individueel en groepjes-leren ³
sturing van het leren door de leerkracht	☒	☐	☐	☐	leerlingen sturen eigen leren ⁴
alle leerlingen op basisniveau brengen	☐	☒	☒	☐	het maximale uit elke leerling halen ⁵
leerstof bepaalt leerweg	☒	☐	☐	☐	beginsituatie leerling bepaalt leerweg
nadruk op gestructureerde opdrachten	☒	☐	☐	☐	nadruk op vrije opdrachten
gelijke normering prestaties	☒	☐	☐	☐	beoordeling t.o.v. eerdere eigen prestaties
beoordeling door leerkracht	☒	☐	☐	☐	zelfbeoordeling door leerling
evaluatie onderwijs door leerkracht	☒	☐	☐	☒	evaluatie samen met leerlingen ⁶

¹ De geïnterviewde ouder heeft het beeld dat er veel sprake is van 'zelf ontdekken'. De schoolmedewerkers geven aan dat dit beperkt het geval is, het is wel de richting waar de school naartoe wil.

² Op dit punt is ontwikkeling in de richting naar meer 'werken met kennis'.

³ De instructie wordt klassikaal gegeven; de verwerking van de oefenstof gebeurt vaak in groepjes.

⁴ In de bovenbouw sturen leerlingen meer het eigen leren.

⁵ Bij de bovenbouw past meer de karakterisering 'het maximale uit elke leerling halen'. De ouder geeft aan dat dit nog niet helemaal in praktijk gebracht wordt.

⁶ Er worden 'kindgesprekken' gevoerd: gesprekken met individuele leerlingen, over hun ervaringen in de klas en in de school.

Hoe wordt binnen de school met speciale onderwijsbehoeften omgegaan?

Reactie op speciale onderwijsbehoeften

- ☐ vooral met individuele aandacht, buiten de groep
- ☒ vooral met individuele aandacht, in dezelfde ruimte, maar apart van de groep
- ☒ vooral met groepsaandacht in homogene subgroepen
- ☒ vooral met individuele aandacht geïntegreerd in de groepsaanpak

Bij het omgaan met speciale onderwijsbehoeften, en meer in het algemeen bij differentiatie van het onderwijsaanbod speelt het leerplein een belangrijke rol.

Héél soms wordt nog RT gegeven (individuele aandacht, buiten de groep).

Het meest gehanteerd worden:

- 'individuele aandacht, in dezelfde ruimte, maar apart van de groep': begeleiding bij zelfstandig werken – in de klas of op het leerplein.
- 'groepsaandacht in homogene subgroepen':
  - er wordt gewerkt met groepsplannen op drie niveaus,

- groepjes leerlingen met een duidelijk hoger niveau van leren of juist een duidelijk lager niveau van leren kunnen apart werken op het leerplein.

Leerlingen krijgen veel ruimte om zelf de keuze te maken of zij voor zichzelf willen werken of in een groepje. Het gebruik van het leerplein heeft de mogelijkheden hiertoe verruimd. De leerkrachten proberen naar het individuele kind te kijken – tegelijk is samenwerken een kernwaarde in de school en dus een streven voor elke leerling.

De geïnterviewde ouder geeft aan dat het gebruik van het leerplein positieve en negatieve kanten heeft: positief is dat kinderen keuzes kunnen maken en extra aandacht krijgen. Aan de negatieve kant staat dat kinderen door eigen groepsvorming ook andere kinderen kunnen buitensluiten.

Differentieert de onderwijsaanpak van de school voor verschillen op leerstijlen van leerlingen (reproductiegericht, ervaringsgericht, betekenisgericht, oplossingsgericht)?

- ☒ ja, dat is geïntegreerd in de onderwijsaanpak van de school
- ☒ incidenteel, als een leerling opvalt op leerstijl – of incidenteel, door enkele leerkrachten
- ☐ nee, niet of nauwelijks

Het antwoord zit tussen beide aangekruiste opties in: het komt regelmatig voor, maar is (nog) niet geïntegreerd in de onderwijsaanpak van de school. Regelmatig hanteren leerkrachten coöperatieve werkvormen. De leerkrachten worden zich steeds meer bewust dat een gedifferentieerde aanpak nodig is.

Hoe zijn groepen/klassen ingedeeld (welke leerjaren worden gemengd, wat is de omvang van de groepen en de bezetting met leerkrachten)?

Er zijn vier combinatieklassen (1/2, 3/4, 5/6, en 7/8). Daarnaast is op het leerplein – centraal in de school tussen de lokalen gelegen – een leerkracht aanwezig.

Karakterisering van het onderwijs op de school.

Hoe groot is naar uw inschatting:

het percentage leerkrachten dat in de kerndoelen en leerlijnen (minimaal van het eigen leerjaar) beheerst (parate kennis): **80 procent**

het percentage leerkrachten dat in staat is didactisch maatwerk te leveren voor leerlingen: **80 procent**

het percentage leerkrachten dat in staat is pedagogisch maatwerk te leveren voor leerlingen: **80 procent**

het percentage leerkrachten dat initiatief neemt tot dialoog met de leerling om het lesaanbod af te stemmen met de ondersteuningsbehoefte van de leerling: **60 procent**

Er zijn 12 personeelsleden, waarvan er 7 voor de groep staan.

Er is veel aandacht voor het beheersen van de kerndoelen en de leerlijnen. Er wordt vaak over gesproken, en aan gerefereerd. In groep 7 en 8 hebben de leerlingen voor bij het zelfstandig werken de leerlijnen in de la liggen.

Het leveren van maatwerk (didactisch en pedagogisch) is een belangrijk onderwerp in het team.

de mate waarin de begeleiding een individuele aanpak is dan wel een teamaanpak

- ☐ vooral individuele aanpak van leerkrachten
- ☐ aanpak gedeeld door enkele leerkrachten
- ☒ teamaanpak

Er is sprake van een teamaanpak voor de leerlingen die onderwerp zijn geweest in een leerlingbespreking. Voor de overige leerlingen is dit niet het geval.

de mate waarin (ouders en) leerling betrokken worden bij de manier van lesgeven

- ☒ niet of nauwelijks
- ☐ soms
- ☐ vaak

Ouders en leerlingen hebben geen actieve inbreng bij de inrichting van het onderwijs. Wel denken ouders en leerlingen nu mee over de waarden en gedragsregels in het kader van de start met PBS (Positive Behaviour Support).

Teamexpertise

*Op welke onderwerpen is er sprake van teamexpertise (expertise die gedeeld wordt door **alle** leden van het team, en die door **alle** leden van het team in samenwerking in praktijk gebracht wordt)? Voorbeelden zijn teamexpertise op bepaalde didactische of gedragsmatige aanpakken, of teamexpertise in het betrekken van ouders en leerlingen bij de bepaling van de ondersteuningsbehoeften van de leerlingen.*

Het team is gestart met de teamaanpak Positive Behaviour Support (PBS).

Het zelfverantwoordelijk leren als teamaanpak is in ontwikkeling.

Domein 3: de beschikbaarheid van extra voorzieningen

Beschikbare 'extra handen' in de groepen (in aanvulling op de leerkracht):

Lkr. = leerkracht, Vlkr. = vakleerkracht, OA = onderwijsassistent, RT = remedial teacher, AB = ambulante begeleider, OU = ouder/verzorger, LIO = leerkracht in opleiding, ST = stagiaire

Groep	Functionaris(sen)	Aantal uren per week	Aantal betrokken lln.
Groep 1-2	Lkr leerplein		27
Groep 3-4	OA Lkr Lkr leerplein	Fulltime Om de week 3 ½ uur	29
Groep 5-6	Lkr Lkr leerplein	Om de week 2 uur	28
Groep 7-8	Lkr Lkr leerplein	Om de week 2 uur	25

De leerkracht op het leerplein is op maandag-dinsdag-woensdag en donderdagochtend werkzaam. Alle groepen kunnen hiervan gebruik maken.

In totaal is er op school elke week 47 ¾ uur inzet van extra handen in de klas: gemiddeld per klas is dit bijna 12 uur per week.

- **buiten** de klassen/groepen: *welke functies voor welke aantallen uur p.w. beschikbaar?*

De consulente Passend Onderwijs (Plein013) is iedere week voor enkele uren aanwezig.

- *Speciale onderwijs/werkmaterialen voor leerlingen met speciale ondersteuningsbehoeften beschikbaar binnen de school:*

Didactische materialen:

- alternatieve methode: Pictolezen
- gericht op zelfredzaamheid: scharen, laptop, schrijfmateriaal, Kurzweil
- met een lager tempo, veel herhalen: maatwerk rekenen/Veilig in stapjes Lezen
- gericht op auditieve informatieverwerking: luisterboeken Kurzweil
- gericht op visuele informatieverwerking: schrijfwhiteboards
- uitgaand van sterk eigen probleemoplossend vermogen: Acadin, Plusmaterialen, Programmeren

Pedagogisch ondersteunende materialen:

- methode voor sociaal-emotionele ontwikkeling: Goed Gedaan, PBS, Meidenvenijn
- begrenzing van het gedrag: Schatjes-Katjes-Watjes, picto's PBS, Meidenvenijn, Spiegel jezelf spel, Lekker in je vel spel
- uitdaging tot alertheid en activiteit: Tangle, stressbal
- het ervaren van successen en het ontvangen van beloningen: beloningskokers PBS
- begrip voor sociale interactie: Goed Gedaan, meidenvenijn, Sova-trainingsmap

Materialen bij fysieke belemmeringen:

- Wiebelkussen
- Aangepast meubilair
- Tillift
- Aangepast schrijfmateriaal
- Ligmatten
- Verzorgingstafel

- *Ruimtelijke voorzieningen, in en rond de school*

het hele gebouw is rolstoeltoegankelijk

aparte extra ruimtes voor didactische begeleiding

leerplein, stilleruimte, spreekkamer: er zijn veel mogelijkheden

aparte extra ruimtes voor bewegingsbehoeften

gymzaal, leerplein

aparte extra ruimtes voor verzorging / rust

- douche/verschoonruimte
- invalidetoiletten

buitenruimten

er is samenwerking – ook in ruimtegebruik – met de kinderopvang

Specialistische expertise op hbo/wo-niveau

<i>binnen de school zelf beschikbaar</i>	<i>buiten de school snel toegankelijk</i>	
	x	visuele beperkingen
	x	auditieve beperkingen
	x	spraak/taal belemmeringen
	x	cognitieve beperkingen
	x	motorische beperkingen
	x	beperkingen door langdurige ziekte
	x	Autisme Spectrum Stoornissen (ASS)
	x	ADHD
	x	dyslexie
	x	overige psychiatrische aandoeningen
x		gedragsproblemen
		onderwijsachterstanden andere culturen
x		verpleegkundige zorg

- Samenwerking met instanties buiten het onderwijs.

	<i>nooit</i>	<i>soms</i>	<i>regelmatig</i>	<i>vaak</i>
SMW				x
Bureau Jeugdzorg		x		
GGD		x		
GGZ		x		
MEE		x		
(Kinder)ziekenhuis		x		
Revalidatiekliniek			x	
Justitiële inrichting	x			
Gemeente, leerplicht		x		
Politie		x		

De schoolmaatschappelijk werkende biedt de toegang tot overige instanties. De gemeente Tilburg heeft dit georganiseerd in een wijkbenadering die zij de T-aanpak (Toegang-aanpak) noemt. Via deze kanalen kan dyslexie onderzoek of onderzoek naar gedrag geregeld worden.

Domein 4: de borging van de extra ondersteuning in de organisatie van de school

- *het 'eigenaarschap' van de extra ondersteuning: wie is verantwoordelijk voor een goed verloop van het onderwijsleerproces van de leerling met speciale ondersteuningsbehoeften?*

De directeur heeft uiteindelijk de doorzettingsmacht. De leerkracht is het eerste aanspreekpunt voor de ouders. De ib-er begeleidt de leerkrachten en monitort de doorgaande lijnen in de ondersteuning voor de leerlingen.

- *de plaats van de extra ondersteuning binnen het beleid van de school*

De extra ondersteuning is in de vorm van de één-zorg-route volledig geïntegreerd in het beleid en het handelen van de school.

Kwaliteitsplannen De Vlinderakker:

- PBS-schoolplan
  - Leerpleinplan
  - Schoolplan
  - Taalbeleidsplan groep 1-2
  - Zorgplan
- *volgsystemen voor de didactische voortgang, en voor de sociaal-emotionele voortgang*

Voor het volgen van de sociaal-emotionele voortgang gebruikt de school ZIEN. ZIEN is nu voor de tweede keer ingevuld, de actiepunten die daar uit voort komen worden nu in de groepsplannen voor gedrag opgenomen.

- *planmatige aanpak van de extra ondersteuning: signalering, besprekingen, evaluaties, overdrachten e.d. (bijvoorbeeld a.d.h.v. de één-zorgroute)*

De school hanteert volledig de één-zorg-route.

- *aanwezigheid van protocollen (dyslexie, dyscalculie, medische begeleiding zoals bijv. bij suikerziekte, pesten)*

Aanwezige protocollen De Vlinderakker:

- dyslexie
  - anti-pestprotocol
  - hoogbegaafdheid
  - kindermishandeling en huishoudelijk geweld
  - medisch handelen
  - internetgebruik
  - overdrachtsinstrument Naar groep 1
  - overgang groep 2-3
  - verlengen-versnellen groep 3 t/m 8
- *wat is de rol van de ouders en de mate van betrokkenheid bij:*
  - *het vaststellen van de onderwijsbehoefte van de leerling*
  - *het bepalen van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*
  - *het uitvoeren van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*
  - *het evalueren van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*

De ouders worden steeds geïnformeerd over de onderwijsbegeleiding van hun kind. Er wordt naar gestreefd ouders hierin een actievere rol toe te bedelen (de geïnterviewde ouder noemde dit als wens). Opgemerkt werd dat leerkrachten soms zo voortvarend zijn dat ze ouders wel eens vergeten mee te nemen. De aanpak en de houding ten opzichte van ouders verschilt van leerkracht tot leerkracht.

In de hogere groepen zijn de leerlingen aanwezig bij de ouder/schoolgesprekken.

Domein 5: de intensiteit en omvang van de samenwerking met anderen in het onderwijs

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de andere scholen waarmee de school haar voedingsgebied deelt? Kent de school de andere scholen, bijvoorbeeld hoe de andere scholen omgaan met extra ondersteuning en hoe zij omgaan met verschillen?*

De school heeft als dorpsschool haar eigen voedingsgebied. Wel zoekt de school naar profilering om zo ook leerlingen uit een groter buitengebied te trekken.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de overige reguliere basisscholen binnen Plein013?*

De samenwerking verloopt vooral via het ib-netwerk, cursussen voor ib-ers, en het directeuren-overleg. De samenwerking binnen Plein013 ervaart de school als plezierig, al was het voorgaande samenwerkingsverband op sommige punten al verder.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de andere scholen binnen het eigen schoolbestuur?*

De scholen binnen het eigen schoolbestuur nemen deel aan netwerken op allerlei thema's. De samenwerking is hecht.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de centrale diensten van Plein013?*

De school ervaart de centrale diensten van Plein013 als goed, en als makkelijk bereikbaar. De consulent wordt hoog gewaardeerd – zij kan haar tijd op de school goed gebruiken.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de voor- en vroegschoolse instellingen, en met het voortgezet onderwijs?*

Het IKC is in vorming. Doordat kinderopvang en de school samen in een mooi nieuw gebouw zijn gestart is er een natuurlijke samenwerking. Beide partners willen toe naar een gedeelde visie. Er is nu al sprake van goede afstemming.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de scholen voor sbo en so?*

Er is alleen contact bij overdracht van een leerling na verwijzing. De Vlinderakker weet zo nodig het sbo of so wel te vinden – ze zijn bekend.

Afsluitende opmerkingen:

De Vlinderakker is een school met een lerend team. Veranderingen komen vanuit de leerkrachten – zij zoeken naar verbetering, met een kritische blik op het eigen onderwijs.

Terugkijkend op het interview bij de audit in 2013: Nu zou de school de antwoorden niet meer zo gegeven hebben over de situatie van toen. Er is nu meer bewustwording, waardoor met een meer kritische houding gekeken wordt.

De financieringsstructuur van Plein013 met bekostiging via de schoolbesturen ervaart de school als plezierig: het geeft vrijheid, al staat daar wel de verplichting tegenover om verantwoording af te leggen. Er wordt geen belemmering ervaren bij aanmelding: de school neemt eenvoudigweg elke leerling uit Biest-Houtakker en omgeving aan.